

Hierdoor bleek een functioneele stoornis van den sphincter internus aanwezig te zijn. In één geval herstel door deze anaesthesie, in de andere door sphincterrekking.

E. WEIL und A. FELIX. *Merkblatt zur serologischen Fleckfieberdiagnose nach WEIL-FELIX.*

F. DOFLEIN. *Ueber mazedonische Anophelinen und ihre Bedeutung für die Verbreitung der Malaria.*

- R. COBET. *Zur Diagnostik des infizierten Hämothorax beim Lungenschuss.* — Van het grootste belang is het cytologisch onderzoek van het punctaat: bij virulente besmetting zijn de roode bloedlichaampjes opgelost, de leucocyten vermeerderd (tot 20000 in een mM^3), is het serum rood gekleurd; bij centrifugeeren is het bezinksel geel, bij ontbrekende besmetting rood.

BECK. *Ueber QUINCKESches Oedem.* — Eigen ziektegeschiedenis.

MELTZER. *Häufigkeit und Art der Chinin-xantheme.* — MELTZER vond ze bij 0.12 pCt. van 3200 personen, die chinine gebruikten. Vooral nerveuse personen worden aangetaast. Het zijn jeukende, op mazelen gelijkende, vaak met oedemateuse zwelling gepaard gaande uitslagen, het sterkst aan de ledematen.

J. ROTHFELD. *Die Dorsalflexion der grossen Zehe als Reaktion auf schmerzhaft Reize.* — Opmerkingen bij het artikel van STÄHLE. Bij allerlei plotselinge, hevige pijn ziet men dorsaalflexie van den grooten teen. Dit heeft niets te maken met de reflexen van BABINSKI en OPPENHEIM, doch is een mede- of afweerbeweging.

C. HIRSCH und O. A. WITZEL. *Ueber die Schärfe der Röntgenbilder und ihre Verbesserung.* — Aanbeveling van de methode van REGENER.

P. SMIT.

BOEKAANKONDIGINGEN.

G. VAN RIJNBERK, *Leidraad voor het Physiologisch Practicum.* 2de deeltje, 1ste stuk (Bloed, Hart), 8°, 78 bldz., 24 fig. Haarlem, de Erven F. BOHN. 1917. Prijs f 2.60.

In verschijnen is het tweede deel van VAN RIJNBERK's Leidraad posterieur aan het in 1916 uitgegeven eerste deel, maar voor den lezer gaat het er geestelijk aan vooraf. Kennelijk ook voor den schrijver, want het stukje, dat voor ons ligt, opent met een breed opgezette „Inleiding”, die tegelijk inleiding is tot de geheele „proef-ondervindelijke verrichtkunde”. Met dezen zelf gesmeden naam duidt VAN RIJNBERK herhaaldelijk en met voorliefde ook in dit boekje onze wetenschap aan, daarmee als het ware te kennen gevend, dat hij er in het geheel niet wars van is, een teleologisch standpunt in te nemen. De echt geneeskundige omgeving, waarin hij leeft, denkt en schrijft, zal hiermee trouwens vollen vrede hebben, al kost het haar een weinig moeite aan den nieuwen naam te wennen. De oude betiteling „physiologie” was zooveel gemakkelijker, omdat zij volmaakt niets-zeggend is. Physiologie en physica, twee synoniemen voor hetzelfde ding, de wetenschap van het natuurlijke, maar het eerste voor de levende, het tweede voor de doode natuur gebruikt, laten onbeslist, wat men bedoelt. In zooverre is „Verrichtkunde” een vooruitgang, want hieraan zal men een ondubbelzinnige beteekenis moeten toekennen, ook al weigert men te erkennen, dat wat er door wordt aangeduid, in de oude physiologie hoofdzaak was en is.

Een breede inleiding dan gaat aan den „Leidraad” vooraf. De lezers van ons *Tijdschrift* kennen haar inhoud, want zij vat de reeks van

fraaie hoofdartikelen over het vivisectie-vraagstuk samen. Geestig geschreven als zij zijn, zou ik de samenvatting hier in een leerboek nog wel wat soberder hebben gewenscht. Misschien wil de schrijver bij een herdruk hier en daar enkele zinnen schrappen, die bij den geheel oningewijden student, naar het mij voorkomt, aanleiding tot misverstand zullen kunnen geven. Vooral op dit eenigszins teere terrein is het gevaar voor elkaar niet begrijpen groot. Maar, ik geef toe, dit is een quaestie van persoonlijke smaak. § 1—7 hebben letterkundige verdienste. Passen zij daardoor in een handboek? Ja, zal menigeen zeggen, want het boek laat zich daardoor aangenaam lezen. Neen, zou ik willen volhouden, want in een handboek mag geen woord te veel voorkomen. Aan dezen laatsten eisch voldoet de rest van het deeltje ten volle. De beschrijvingen zijn bondig en nauwkeurig. Slechts zou ik graag de methoden, die in het Amsterdamsche practicum *niet* gebruikt worden, met kleine letter willen zien gedrukt. De autodidact-lezer heeft nu nog te veel keus.

Onwillekeurig ben ik aan het „beoordeelen” gegaan. Dat oordeel beweegt zich, zooals de lezer bespeurd heeft, geheel aan de oppervlakte. Onze hoofdsteller en zijn trouwe volgelingen, waaronder ook de duizenden oogen, die wekelijks begeerig de bladzijden van het *Tijdschrift* opslaan, mogen zich echter overtuigd houden, dat ik ook de degelijke kern van den „Leidraad” met hartelijke belangstelling beschouw en waardeer.

H. ZWAARDEMAKER.

Ergebnisse der Hygiene, Bakteriologie, Immunitätsforschung und experimentellen Therapie. Herausgegeben von Prof. Dr. W. WEICHARDT. Band II. Berlin, JULIUS SPRINGER, 1917. Prijs 38 mark.

Sedert WEICHARDT zijn refereerend „Jahresbericht” in deze „Ergebnisse” (een verzameling van oorspronkelijke opstellen) veranderde en hij met het eerste deel voor den dag kwam (1914), zijn reeds een paar jaren verlopen. Dit lag zeker niet in zijn bedoeling, maar de oorlog was daaraan schuldig. Te verwonderen valt het dan ook niet, dat dit tweede deel geheel in het teeken van den oorlog staat en dat thans reeds een poging wordt gedaan, zich rekenschap te geven van de vraagstukken, welke de volkerenstrijd heeft opgeworpen ook op het gebied van de in deze „Ergebnisse” bestudeerde takken van wetenschap. Dat de hygiëne daarbij vooraan staat, spreekt vanzelf, en zoo vallen dan ook alle dertien onderwerpen, die hier door bevoegde schrijvers worden behandeld, op het terrein der gezondheidsleer, in den ruimen zin van dat woord.

De reeks opstellen wordt geopend door HESSE, die de hygiëne in den stellingsoorlog behandelt. Achtereenvolgens passeeren de revue: het leven in bezette gemeenten, in onderstanden en loopgraven, de inrichting der latrines, het begraven, de voeding en de drinkwatervoorziening, de zorg voor het lichaam en de kleeding, de bestrijding van besmettelijke ziekten, de zorg voor gewonden en zieken. FÜRST heeft meer in het bijzonder de drinkwatervoorziening